

do křížku a žij jej; nepřehej před ním a nespílej mu. Není tak špatný, jako jsi ty.“ A odchází-li po dvou letech ze svých lesů, činí tak proto, že se mu zdá, jako by měl žítí ještě několik jiných životů, kterým se musí nyní oddat. —

Jak *mladý* filosof je Thoreau, jest nejpatrnější z toho, že filosofuje nejvíce *smysly*, daleko více alespoň než mozkem: dobrá polovina jeho filosofické metody je v jeho krásných, jemných, bystrých smyslech, zejména v úžasném zraku lovice a rybáře, kterým *pozoruje*, ovšem tak silně a nově, že *vyčítá* jimi z přírody a vesmíra věci, kterých by jiný ani se nedohádal. Thoreau svým zrakem opravdu čte — čte z písku, zvířat, stromů, hvězd, tvarů i barev.

Kniha jeho je hrdinská v samostatnosti a původnosti: nepřijímá skoro nic z druhé ruky, dobývá si všeho sama, propaluje se ke všemu sama. Pro Thoreaua není cizích zkušeností, rad, všeobecných pravd a tradice. Na chléb, z něhož žije, sám si posekal obilí a sám na ručním mlýnku ráno semlel svoji denní spotřebu.

Thoreau probíjí se všemi schematy a šablonami, vším odvozeným a odtazitém, mrtvou vrstvou tradice a historismu k vlastní prsti a půdě života, k temným živným jeho kořenům: prohlubuje zanesené mělké řečiště jeho. Má neomylný smysl všech základních a prvotných potřeb lidské duše a cítí s rozhorleným hněvem tragiku doby umělé, epigonské a hypercivilisované: v době, kdy moderní člověk dusí se mlsky a je přesyacen cukrovím, ukazuje Thoreau zdraví hladu a zpívá hymnus černého chleba, dobytého prací vlastních rukou.

Tento mystik je realistou ve filosofickém smyslu slova: má úžasný neúchylný smysl *skutečnosti, faktu* — od největšího faktu, věčnosti, až po nejmenší, jakým je stopa lesního zvířete ve sněhu nebo barva podzimního listu, který uvázl v orosené pavučině. Nezmaten navrstvenou lží, klamem a lstí, jde všude rovnou k ní. Není proto i v ethickém a sociálním světě většího odporce model a hastrouš nad Thoreaua: ať jde o stát a církev, ať o majetek a běžné vlastenectví, ať o módní a oblíbenou literaturu nebo noviny a tisíce jiných neřestí, které jsou „chloubou doby“, — Thoreau strhne s nich dvěma třemi škuby divadelní plášt a ukáže pod ním dávno mrtvou, neplodnou hůl a tyč.

Adolf Bayersdorfer's Leben und Schriften

Před jedenácti lety zemřelý konservátor mnichovské Pinakotéky byl nejen jeden z nehlubších znatelů výtvarného umění a výtvarných historiků své doby, ale i duch jemné estetické kultury, rozumějící stejně dramaturgii jako přírodním vědám, hudbě jako teologii, žijící bolestně svůj vnitřní život i život doby. Bayersdorfer byl nekonečně víc než výborný odborník, byl víc i než znatel umění, byl sám umělec, ne-li tvorbou, alespoň citem, kulturou, životem a povahou. Jest neznámý nejen širším kruhům, ale i odborníkům: psal málo, v poslední době svého života skoro nic. A přece nazývá ho Muther „tajným císařem, který ovládal umění a uměleckou vědu své doby“. Žil v nepatrném postavení, prost všech osobních ambicí, a plnými rukama rozdával své úžasné vědomosti: tisíce obrazů v nejruznějších galeriích bylo jím pojmenováno, tisíce obrazů k jeho radě zakoupeno majetníky soukromých galerií (do Lichtenšteinské galerie, do sbírky Lanckoronského, barona

Marckwarda ve Florencii a j.), řada mladých historiků a kritiků vychovávala se ve styku s ním, z jednovětvých bystrých jeho výroků, obsažnějších než celé články jiných. Při úžasném historickém svém vzdělání cítil a žil Bayersdorfer vášnivě tepnou moderní soudobé tvorby. Poněvadž poznal a procítil skutečně minulé umění tak hluboce a vášnivě jako málodruhý, miloval umění přítomné, skutečně velké a ryzí umění dneška očistěným zrakem srdce. Nenáviděl literární umění, ilustrace světových dějin, genre jako kopisty, kteří odkoukali kultury starých mistrů. Bojoval za ty, kdo z plnosti chvíle i z plnosti duše a povahy tvořili nové umění: Böcklina, Thomu, Hanse von Marées, Adolfa Hildebranda, Leibla, Haidera, Trübnera a Fröhlichera — je vykládal kritikům, je prodával sběratelům. Na technice Böcklinově má velkou účast: ze starých knih malířských vypisoval svému florentinskému příteli malířské recepty.

Spisy, které přináší přítomný svazek, jsou vlastně jen odštěpky bohaté činnosti Bayersdorferovy, více méně náhodné úlomky vnitřního bohatství, které v sobě nosil, ale i tak ukazují myšlenkovou krásu a spisovatelský takt a citovou noblesu svého autora. Z každé řádky je patrné, že to nepsal psavý odborník, ale člověk vnitřní kultury, člověk jemných a cudných vztahů k velikým hodnotám umění a života. Několik listů ukazuje, kolik síly a něhy žilo v tomto podivném člověku, který se sám nazýval Hamletem mezi spisovateli.

Max Liebermann: Jozef Israels

Malá brožurka německého malíře o slavném holandském kolegovi a příteli, sepsaná o něm k jeho vlastní žádosti, plná vroucnosti a moudrosti jako obdobná práce téhož autora o Degasovi, s níž se shoduje objemem i formátem. Liebermann vykládá vlastní problémy tvorby, cíle a smysl moderního převratu i vztahy jeho k velikým, vrcholným uměleckým zjevům starého umění s prostotou a jasností, která jest darem domyšlených a docitěných procesů umění a života a jako průhledná zrcadlivost podzimního vzduchu dědictvím došumělých varů a kvasů léta a jara. Kniha jest při nepatrnosti objemu neobyčejně obsažná a jadrná: poví na několika stránkách všecko, k čemu by jiní školští a odborní estetikové a kritikové potřebovali těžkých knih a co by pak ještě svoji terminologií a žargonem, které jsou tak velebnými a důmyslnými maskami prázdnoty — obešli a zamlčeli. Kdo ví, že posud nejcennější příspěvky k teorii umění podali právě umělci, může se radovat jen z toho, vyslovuje-li se otevřeně umělec o svém umění nebo o vynikajícím jeho reprezentantu. — Knížka přináší také reprodukci leptu a několika kreseb a obrazů Israelových.

Chytil se

Můj epilog k mrštikoviádě

V minulém ročníku „Volných směrů“ [viz zde na str. 75—95] měl jsem s Vilémem Mrštíkem polemiku o jeho styl: vybral jsem z jeho článků řadu dokladů jeho

stylistické surovosti a nevkusu. Pan Mrštík hájil svůj styl do puntíku, inkomodoval dokonce pro to nikoho menšího než Shakespeara (jako sobě kongeniálního stylistu), a zejména a hlavně spílal mně několik týdnů ve „Slově“: švindlářem, pseudožurnalistou, šlenci efc. jsem mu za to byl.

Nuže, v knížce úvah, kterou nazývá „Moje sny“ a již právě vydal nákladem „Máje“, otiskuje p. Mrštík i ty svoje články, z nichž jsem vybíral své doklady, i řadu svých polemik, které vznikly z toho.

Ale jak?

Pět míst, jež jsem mu vytknul, po mě radě a po mě kritice opravil! Ovšem jen tam, kde to šlo provést úkradkem, nenápadně, změnou slova nebo pádu a pod. a kde, domníval se p. Mrštík, věc bude utajena.

a) Původně psal p. Mrštík: „Co v sobě našel a co v jiných lidech hledal, mocnou rukou vychváčeno bylo z temnoty na světlo *ven*.“ Upozornil jsem ho, že toto „*ven*“ je zbytečné a nejasné, a hle, na str. 347 v knize marně je již hledám: p. Mrštík opravil větu po mém.

b) „Jsou knihy, a proslavené, kterým však konec konců přece jenom chybí něco, co by *strkalo člověkem* stále kupředu a výš,“ psal původně V. Mrštík. Vysmál jsem se tomu „*strkalo*“ jako stylistické nejasnosti, a hle, na str. 352 čtu již: co by *hnalo člověka* stále kupředu.

c) Původně psal V. Mrštík: „kde je ten kloub, o který se pyšná ta ratolest zlomila“. Poučil jsem p. Mrštíka, že ratolest by se mohla zlomit jen *v kloubě* — a hle, na str. 384 čtu již: kloub, *v kterém* se zlomila.

d) Původně tiskl p. Mrštík: „Samí nastavili kdysi tak hrdou svoji šij a teď *rajtovat na ní* může každý uzenář.“ Nazval jsem to „fiakristickým žargonem“ — a hle, p. Mrštík se zastyděl a ve knize na str. 407 opravil: a teď *jezdil* na ní může . . .

e) Původně psal V. Mrštík: „Kavka, i když ve sněhu se válí, přece *černé pírk*o prokoukne.“ Řekl jsem mu, že je to nesmysl, a hle, na str. 438 nalézám jej již opravený. Stojí tu již: *černým pírkem* prokoukne.

Tak se tedy chytila literární poctivost p. Mrštíkova do vlastní smyčky — zde visí mezi nebem a zemí, a každý se může přesvědčit, zač stojí.

Přiznat se k chybě, k tomu schází p. Mrštíkovi všechna mužnost a noblesa, — ale *opravovat úkradkem a potajmu* po mém a *veřejně a nahlas mně za to spílat* (pan Mrštík otiskuje ve „Snech“ všechny své pamflety ze „Slova“), to ano! K tomu není třeba ani mužnosti, ani noblesy.

To je literární charakter, to je literární poctivost V. Mrštíkova.

A vzpomínám již jen slov Diderotových, která pronesl o nutnosti literární policie v případech, jako je tento.

„Není větší nízkosti než spílat někomu veřejně a přitom v soukromí s ním souhlasit a řídit se jeho názorem a soudem. To a jen to je nejhorší literární krádež, krádež tím ničemnější, čím tajnější, krádež přikrytá drzostí a podvodem. Každá literatura, které jde o zdravý rozvoj, musí se všemi silami starat o to, aby vyplenila z kořene takovou nepoctivost, kdekoli se vyskytne. Všecky strany měly by se spojit a odsoudit člověka, který při ní je přistižen, — jinak samy základy literatury jsou otřeseny a její zdraví podryto.“

Což jest všechno, co mohu říci o tomto neslychaném případě.

A čekám klidně, kolik smyslu pro literární poctivost a zdravý rozvoj literatury ukáže naše t. zv. veřejnost. Čekám klidně, jakými se objeví — samy základy naší literatury.

V Praze 16. XI. 1902